ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 281 — Субота, 18 мај 1957

МИКИ И НАХОД РИЂА

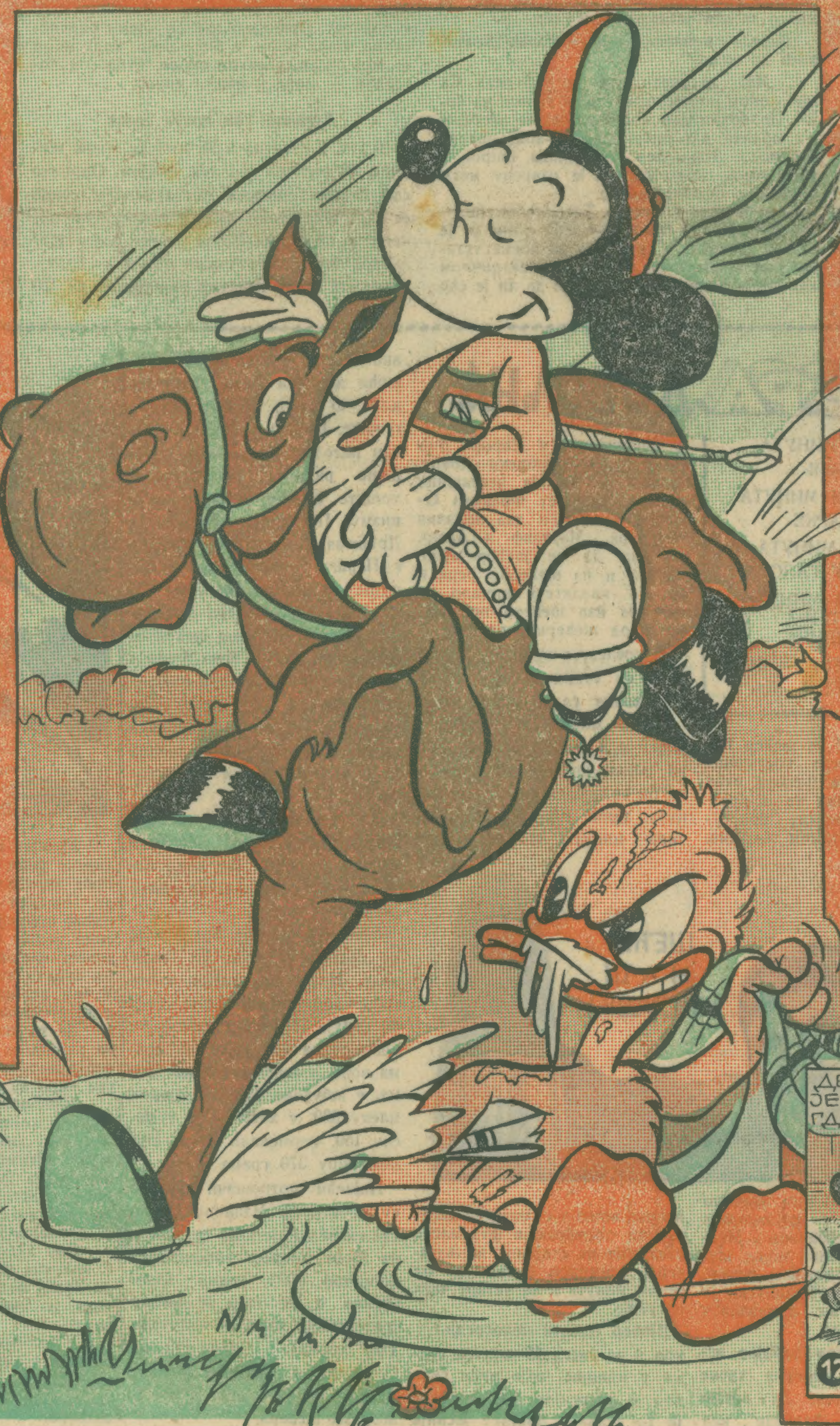

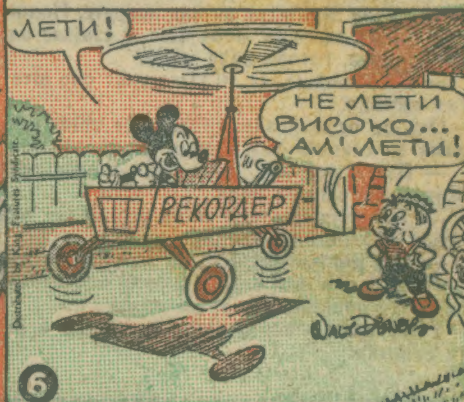

БОГОВИ СУ БИЛИ МИЛОСТИВИ

1)

Сам, на сплаву који је начинио сопственим рукама, препловио је Вилијамс Вилис огромно растојање од Перуа до острва Самоа. У овом броју почињемо да доносимо скраћен превод неких глава из његове књиге „Богови су били милостиви", у којој је описао своје необично и смело путовање.

Двадесет други јун. Зазвонио је телефон крај моје постеље и ја, отворивши очи, подигох слушалицу.

— Сењор Вилис, већ је седам часова!

Дакле, дошао је велики дан.

Данас ће „Сан Мартин", чистач мина чилеанске флоте, да привеже ужетом за тегљење мој сплав „Седам сестрица", да га одвуче 60 миља далеко од обале и препусти вољи таласа. Почеће моје путовање преко Тихог Океана.

После једног часа, ступио сам у канцеларију лучког заповедника.

— Значи, данас крећете?

— Да, капетане Менти. Јесу ли моје исправе спремне?

— Ево их! — Увек озбиљни поморац сада се смешио. — У рубрику „Место опредељења" уписао сам Полинезију.

— Али, ја идем на Самоу, капетане!

— Опростите, мистер Вилис, до Самое нећете стићи. И не надајте се томе. — Он се опет осмехну. — Немате пароброд, већ сплав!

— Молим вас, капетане, унесите у документе Самоу.

— Добро, ако вам је баш стало до тога.

Полазак

Ево ме, најзад, на сплаву. Неко ми је додао црног мачка Микија — поклон особља подморничке базе. Мог другог сапутника, зеленог папагаја Икија, још раније су донели на сплав. Три морнара, који [illegible] имали са мном да плове до идућег јутра, причвршћивали су уже за тегљење. Са дока је нагрнуло читаво јато фоторепортера. Обала, мол, палубе ратних бродова усидрених у луци, били су накићени посматрачима. Хиљаде људи дошле су да нас испрате. Подигох поглед на своју жену која је стајала на ивици мола, готово нада мном.

— Не плаши се, Ге[illegible]! Извршићу оно што сам наумио.

Она се осмехивала, трудећи се свим силама да сакрије свој немир, да ме ободри.

— Пуштајте! — довикнух морнарима који су стајали на молу.

... Пловили смо већ читав час. Један од мојих пратилаца рече:

— Па, мистер Вилис, ако вам успе да остварите оно што сте намислили вратићете се сав у ордењу, као какав адмирал...

У његовом гласу осећала се сумња и ја га запитах:

— А шта ви мислите, да ли ћу успети?

Погледах друга два морнара. Били су, очигледно, потомци оних људи који су се у минулим временима отискивали од исте ове обале и стизали до Панаме и Галапагоса. У понеким случајевима, да их на тој обали непријатељи не би побили, били су принуђени да из Перуа отплове на запад, истим овим путем који је мени претстојао.

Лица Индијанаца била су као исклесана од камена и њихове црне очи посматрале су ме без икаквог израза. На своје питање не добих одговор. Насмејах се и тада тек њихове очи оживеше, засијаше. Непрестано су с нескривеном радозналошћу посматрали мене, једног „Грингоа", Американца, проверавајући да ли показујем знаке малодушности.

Још мало... и ево: већ стојим сам на жутој, од бамбуса начињеној палуби свог сплава и гледам како чамац с мојим пратиоцима прилази „Сан Мартину". Тек што су их подигли на палубу, брод ме је поздравио дугим писком сирене и кренуо назад у Каљају.

А сад, „Седам сестрица" — на пут!

Сам

Стајао сам крај кормила близу један час, пажљиво мотрећи на компас. Затим сам обухватио погледом све што ме је окруживало: море, сиво небо — и тек тада јасно осетих да сам сам. Гледао сам како се око мене таласи дижу и спуштају, како у пенушавим потоцима налећу на сплав и с треском се о њега разбијају. Сплав се љуљао, с времена на време кљ[illegible] се заривао у воду, али је снажно крчио себи пут.

Био сам сâм и мој се поглед поново дизао бескрајном сивом небу. Све око мене било је као и увек, ништа се није изменило у тој вечној слици неба и мора; у њој је нов био само сићушни човек, Вилис. Био је сам на сплаву, сплаву који је начинио својим рукама, и пловио је на запад.

Часови су одмицали. Моје очи нису се скидале с компаса. Већ сам се навикао на мисао да сам остављен сам себи.

„Биле, — понављао сам — мораш допловити до циља!"

... Ноћу се океан страшно узбуркао. Са заглушном риком налетали су таласи на крму. Подводни део код бродова је заобљеног облика, као риба, тако да вода оптиче око њега. Доњи део мог сплава, широк и правоугаон, претстављао је изврсну мету за водено бомбардовање.

Било је сиво и хладно. Требало се топлије обући. Испио сам шољу кафе и она ме је одмах окрепила. С времена на време устајао сам и обилазио сплав, са електричном лампом у руци, проверавајући да ли је све у реду: конопци, једра и остала опрема. Наоколо тама — ни месеца ни звезда. И нехотице помислих: „Шта ли ме чека у будућности?" Но, одмах сам себи одговорио: „Не треба се бојати, Биле. Тамо негде, далеко лежи Самоа, или, да кажемо, Кина или крај света. Неколико месеци напора, храбрости и стрпљења — и тада ћеш видети да си близу циља". С тим мислима сам задремао, уз непрекидан тутањ таласа и завијање ветра.

... Ноћ је прошла у борби са сном. Најзад је свануло. Дан се родио тмуран, без сунца. Ветар је постајао све јачи, али није мењао правац и сплав је лако пловио. По мом прорачуну, био сам већ далеко од обале. Почео сам се навикавати на усамљеност. Истина, негде у дубини душе стално ме је мучило неко неспокојство — највише због сплава. Шта ће бити ако се дигне права бура? Да ли ће ужад и катарке да издрже? Али, био сам ипак много спокојнији него у почетку. Привикао сам се новим околностима. Нада мном је било небо, пода мном — мој сплав, а свуда около, куда год погледам — море и ништа друго.

Дугачки Том прати сплав

10 јул. 3 степена и 26 минута јужне ширине, 88 степени западне дужине. Одредио сам положај помоћу инструмената; сунце се није показивало, небо је стално било покривено облацима. Ветар умерен, море прилично мирно. Проучивши поморску карту, закључих да се налазим приближно на 150 миља југоисточно од Санта Марије, најјужнијег острва из групе Галапагос. Узео сам сада курс ка северозападу, рачунајући да је то најтачнији пут.

Упоредо са сплавом пливало је читаво јато делфина, али ја нисам имао на шта да их примамим, а на варалицу делфина нећеш ухватити. Требало је да причекам док на палубу не падну летеће рибе, које су одличан мамац.

Ускоро су се крај сплава појавиле и ајкуле. Једну од њих, која је нарочито упорно пливала уз сплав, назвао сам Дугачки Том. Била је дуга близу три метра, а њено лепо тело мрке боје, с перајима беличастим на крајевима, потсећало је на модел ракете. Дугачки Том је и дању и ноћу пливао уз крму, и то тако близу да сам га могао дохватити руком. У почетку је тај сапутник изазивао у мени неку узнемиреност, а затим сам се навикао на њега, мада ми је било јасно да би ме он, ако бих којим случајем пао са сплава, зграбио у чељусти пре но што бих и дотакао воду.

Једне ноћи бацих у воду летећу рибу да бих проверио да ли је Дугачки Том још ту. У тами је из воде изронило његово репно, па затим леђно пераје; зграбио је рибу у лету и опет заронио.

У океану

Догодило се то 12 јула у 10 часова пре подне. Ставио сам на удицу летећу рибу и бацио је у воду. Од мог поласка протекло је већ 20 дана, сплав је превалио око хиљаду миља и сад се налазио јужно од острва Галапагос. Седео сам на крају сплава, крај десног подупирача главне катарке. С тог места сам претходних дана уловио неколико делфина.

Сплав се кретао брзо и вукао за собом канап од пецаљке. Удица се закачињала за брвна и ја сам с времена на време морао да легнем потрбушке на палубу и, нагнувши се преко ивице, да је откачињем. Био је то не само напоран, већ и опасан посао, јер ајкуле нису дремале. Због тога сам се пребацио на крму. Крај канапа причврстио сам за попречну греду, која је, са остале три, чинила неку врсту ограде на сплаву. Али, у близини се није видео ниједан делфин и ја сам одмотао око 60 метара канапа.

Није прошао ни један минут а канап је задрхтао и јако се затегао. „Крупан плен!" — помислих. Али, тешко да је био делфин. Јер да је делфин прогутао удицу он би скакао и узбуркао воду као помахнитао. А та риба вукла је канап равномерно и тонула све дубље. Напрегао сам сву снагу и брзо вукао, да јој не бих дозволио да оде под сплав и завуче се негде у брвна, како је једном учинио један уловљени делфин. Најзад сам извукао рибу на површину. Ајкула! Велика, дебела ајкула, два метра дугачка! У почетку се снажно отимала, а после се мало смирила.

(Наставиће се)

КОЦКА ШЕЋЕРА ДОВОЉНА:

Људи од памтивека сањају о томе како да заробе сунчеву енергију и да је употребе у корисне сврхе. Та енергија је огромна, јер сваког секунда Сунце засипа Земљу топлотним зрацима који садрже у себи 100 трилиона киловата енергије.

Кристали шећера претстављају, уствари, сунчеву енергију претворену у бела слатка зрнца. Тек пре неколико година научници су упознали све појединости физиолошког процеса који доводи до стварања шећера у биљкама. Сунчева светлост дејствује непосредно на лишће шећерне репе или шећерне трске и посредством зеленог пигмента, хлорофила, доводи до низа реакција које сједињују угљеник из ваздуха с кисеоником добијеним из воде коју биљке црпу из тла. Тако се ствара молекул сахарозе или чистог шећера, који се састоји из два елемента, гликозе и фруктозе, везана атомом кисеоника.

Човек не би могао живети без шећера. Док нису знали да га производе, људи су га добијали преко биљака: жита и поврћа. Пчеле су више десетина хиљада година пре човека умеле да пречишћавају и концентришу чист шећер из биљака. Кинези и Индуси су први успели да продру у „тајну пчела" и да производе „шећерни мед". Цар Дарије је донео шећер у Персију после ратова које је водио у Индији, а Александар Македонски пренео га је у Грчку. Египћани су сазнали за шећер тек после старих Грка, а Шпанци су га први пут почели употребљавати после арапских инвазија.

ЗА ТРИ МИНУТА РУМБЕ
ЗА ЧЕТИРИ МИНУТА КОШАРКЕ
ЗА ДВА МИНУТА ЈАХАЊА У ГАЛОПУ
ЗА СЕДАМ МИНУТА ЉУШТЕЊА КРОМПИРА
ЗА ПЕТНАЕСТ МИНУТА ПЛЕТЕЊА, итд.

У Француској се шећер појавио тек после крсташких ратова. Дуго је његова цена била врло висока, те је претстављао посластицу приступачну само имућним људима.

Откриће Новог Света значило је нов полет у производњи шећера, јер су Шпанци у Мексику нашли читава поља шећерне трске у дивљем стању. Већ у XVI веку Француска је постала највећи произвођач шећера на свету.

Дуго се шећер добијао искључиво из шећерне трске тропских крајева. За време „континенталне блокаде", кад је Француској и Европи био пресечен прекоморски довоз, настала је велика несташица шећера. Тада су Француз Оливије де Сер и два немачка хемичара, Маргграф и Ашар, открили да се шећер може добити и из шећерне репе и да по квалитету нимало не заостаје иза шећера произведеног од шећерне трске.

У последње време дијететичари су утврдили да шећер, као храна са највећом енергетском моћи, игра огромну улогу у људској исхрани. Једна коцка шећера довољна је да би се играла румба три минута, тенис или кошарка четири минута, за два минута јахања коња у галопу, за десет минута посматрања фудбалске утакмице на стајању, за љуштење кромпира у трајању од седам минута и за четврт часа плетења.

Шећер одлази непосредно у крв и за свега 15 минута стиже у мишиће, које пуни снагом и енергијом. Од коликог је то значаја, постаће јасније ако се има у виду да 500 мишића људског тела претстављају 40 отсто његове укупне тежине. Шећер је врло потребан интелектуалцу, али још више раднику, спортисти и уопште сваком младом организму. Последња проучавања Друштва за хигијену исхране у Паризу показала су да је одраслом човеку потребно 150 до 200 грама шећера дневно.

У разним земљама шећер се неједнако троши. Тако Французи троше 25 килограма шећера годишње по становнику, Енглези 36 килограма, Скандинавци 44 килограма, Американци 45 и Аустралијанци 55 килограма.

Занимљиво је да се реч „шећер" на свим језицима слично изговара, јер води порекло од санскритске речи „сакара".

Шећер је једина храна која не садржи у себи ни грама воде. Иначе, купујући килограм кромпира домаћица уствари купује 780 грама воде, у килограму овчијег меса 640 грама воде, у шаргарепи 900 грама, у јабукама 850, у крављем млеку 880, у хлебу 370, у маслу 150, мармелади 290 и старом сиру 370 грама воде.

Највећи потрошачи шећера су спортисти. Чланови енглеске експедиције која се попела на Монт Еверест трошили су просечно 1.093 грама хране дневно, а од тога је шећер претстављао више од половине (567 грама). Спортисти на Олимписким играма у Мелбурну потрошили су око 30.000 килограма шећера.

РИБЕ — АКРОБАТИ

Међу густим воденим биљем реке Амазоне живе рибе познате под именом риба акробата. То име оне су добиле због свог необичног, и у природи јединственог, понашања у време размножавања.

Мужјак и женка, који су извесно време нераздвојни, налазе у реци биље чије се лишће ниско надноси над водом. Рибе дуго пливају под њим, готово при самој површини воде. Понекад изводе пробне скокове или само издижу главе изнад површине. Најзад, мали акробати, приљубивши се сасвим једно уз друго — глава уз главу и реп уз реп — искачу високо изнад воде, преврну се у ваздуху тако да им трбуси дођу горе и прилепе се за доњу површину листа. У том необичном положају висе неколико секунди, а затим падају натраг у воду.

За то кратко време женка успе да баци мало икре, која се залепи за биљку. После десет минута рибе поново изводе своју акробатску тачку. То се понавља 10 до 15 пута, док сва икра не буде положена.

Рибе-акробати немају ни пијавке нити какве лепљиве израштаје којима би се могле прилепити за биљку. Своје краткотрајно „прилепљивање" за лишће оне изводе на јединствен начин. Наиме, у тренутку кад додирну лист, оне се наглим покретима устрану одвоје једна од друге и међу њиховим, дотле чврсто приљубљеним, боковима настаје простор с разређеним ваздухом. Захваљујући том делимичном вакууму, оне се прилепљују за доњу површину листа.

Сву даљу бригу о потомству преузима на себе мужјак. С времена на време, снажно ударајући репом по површини, он прска водом икру, да се не би осушила. На крају другог дана, из икре се излегу млади и један за другим падају у воду.

У многим домовима у Јужној и Средњој Америци могу се видети акваријуми с рибама-акробатима. Како нису велики пробирачи, оне, уместо на лишће водених биљака, полажу своју икру на доњу површину „таванице" својих стаклених затвора.

Гори, а не може да изгори

Простревши на земљу винд̄јаке, сели смо да се одморимо на меком баршунастом ћилиму шумске чистине — почео је своју причу Иван Ветров, планинар из Кијева. — У даљини су светлуцали снегом покривени планински врхови, недалеко од нас дизале су се високе, сребрнасте тјаншанске јеле, а наоколо се ширили густи жбунови малина и меко шипражје с нежним ружичастим цветовима.

— Да запалимо? — обратих се другу с којим сам близу месец дана пешачио по горју Тјан-Шан.

— Може! — одговори ми он и узе понуђену цигарету. Креснувши палидрвце, он припали моју, па своју цигарету, а затим, не размишљајући, баци палидрвце устрану.

У истом тренутку читав шипраг плану. Високи ватрени стубови сунуше увис, али се исто тако брзо угасише.

— Шта је то? — викнусмо обојица и скочисмо.

Кад смо пришли ближе, стали смо пажљиво да разгледамо чудне стабљике жбуна и њихове широке, шупљикаве листове, тако сличне листу јасена. Загледали смо са свих страна крупне, веома лепе, бледоружичасте и беле цветове, али нисмо открили никаквог трага од огња. Жбунови су остали потпуно неозлеђени са својим нежним ружичастим украсом.

Касније, кад смо стигли у Алма-Ату, дознали смо да је то необично жбуње познато у науци под именом туркестанског ниског јасена, или као купина која не може да изгори. Објаснили су нам да су ти жбунови покривени многобројним тамним жлездама, које за време великих врућина луче етарску пару. Довољно је принети палидрвце и та пара у тренутку букне. Међутим, сама биљка остаје неоштећена.

Туркестански ниски јасен веома је корисно растиње, баш због етера који лучи. Још од памтивека тамошње становништво употребљава га за лечење многих болести. Истовремено је ова биљка прилично отровна. Додирне ли је човек руком — дуго ће на њој носити опекотине.

Од свега помало

○ Коза даје двапут више млека од краве сразмерно својој тежини.

○ Естетска операција носа била је позната у Индији још пре 3.000 година. У 15 веку Италијан Бранка први је почео да се служи индиским методом. Узимао је кожу с руке да би направио нов нос. Један други италијански хирург из 16 века, Таљакоци, није могао бити сахрањен ни на једном хришћанском гробљу јер је црква његове успехе у операцијама носа оквалификовала као ђавољи посао.

○ Лисице се понекад претварају да су мртве како би заварале своје непријатељс.

○ Мужјаци оболевају више од женки и живот им је краћи. То је утврђено за 70 животињских врста. Човек живи просечно пет година мање од жене.

○ Женке слепог миша ишчезавају за време зиме. Само мужјаци презиме, у пећинама или подрумима.

○ Близу Јоханесбурга, у Јужној Африци, нађени су остаци преисториског човека. Према реконструкцији, тај човек је два до два и по пута био виши од данашњег. Сматра се да је живео отприлике пет милиона година пре наше ере.

○ Уље просто невероватно смирује усталасалу воду. Потребно је отприлике десет литара уља да би се сасвим смирило пола хектара водене површине.

○ Пре 200 година зоолози су познавали само 4.236 постојећих животињских врста. Године 1930 било је научно испитано преко милион разних животиња, међу којима: 125.000 морских ракова, исто толико лептирова, 20.000 риба и 28.000 птица, од којих 6.000 певачица. Данас зоолози разликују 19.000 врста паукова. Па ипак, сматра се да на земљи постоји још два милиона непознатих животињских врста. Број животиња које су постојале на земљи од настанка живота, па су временом ишчезле, достиже 50 милиона.

○ Најчуднији начин за борбу против гамади вероватно постоји у Манагуи, у Никарагви. У пролеће сваке године становништво напушта куће, односећи са собом храну. Црвени мрави наилазе тада талас за таласом и врше „велико чишћење": прождиру стенице, мишеве, пацове и змије. Кад је све поједено, мрави ишчезавају и сељаци се враћају у своје куће очишћене од паразита.

Две деценије на пустом острву

Кад је, 1830 године, са Острва св. Николе, око 75 миља од обале Јужне Каролине, пресељавано на копно целокупно становништво, једна млада Индијанка скочила је с палубе у море и отпливала натраг. Капетан брода, верујући да је она оставила дете на острву и да се може вратити по њу кроз неколико дана, није ни покушао да је у томе спречи. Отада је слато неколико експедиција да је пронађу, али је она увек успевала да се сакрије. Пуну 21 годину провела је ова млада Индијанка на пустом острву, док је, 1851, нису најзад пронашли и силом довели у њено племе.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

У кући старих Римљана

Лик куће зависи од климе и других чинилаца краја у коме се она подиже, па зато имамо разних облика кућа. Овде ћемо описати како је изгледала кућа старих Римљана.

Средњи део куће, такозвани атријум, у лепшој римској кући имао је кров који се према средини спуштао, ишао као ниЗа страну, и правио тачно изнад те средине велик четвороугласт отвор. Испод тог отвора, у самом поду атријума, налазило се удубљење звано имплувијум, у коме се сакупљала кишница. Из средњег дела (атријума) околне собе добијале су светлост и ваздух. У њих се улазило из самог атријума.

У атријум се улазило кроз ходник звани фауцес или протирон. У том ходнику била су кућна врата (остиум), која су се налазила или одмах са улице, или мало увучена у ходник. Онај део ходника који је био између улице и у ходник увучених врата звао се вестибулум. Вестибулум је био богато украшен, а у њему су се окупљали пријатељи и они који су хтели да изруче јутарњи поздрав домаћину.

Око атријума налазиле су се спаваће собе, трпезарије и оставе. Последње просторије са сваке стране атријума (зване але), обично су биле отворене према атријуму. Свечана соба у кући, звана таблинум, била је отворена свом ширином према атријуму, а широким вратима састављала је атријум с перистилијумом. Перистилијум је био врт окружен стубовима. Око трема перистилијума налазиле су се, као и око атријума, спаваће собе, трпезарије, друштвене и привредне просторије.

У старије време атријум и таблинум били су средиште породичног живота. У атријуму се налазило огњиште с кућним боговима, пенатима, и ковчег окован месингом за чување новца и драгоцености. Ту би домаћин дочекивао пријатеље, а домаћица с послугом обављала кућне послове. Таблинум је служио као соба за становање и спавање.

Доцније се та кућа, по угледу на грчку, проширивала. Додат јој је перистилијум, а собе су удешаване за угоднији живот. Огњиште се пренело у унутрашњост зграде, а кућни богови добили су посебну црквицу звану сацелум, која се најчешће налазила у перистилијуму.

Атријум је служио за примање. У лепшим кућама био је украшен сликама, које су излагане у алама. Несташица простора у граду натеривала је грађане да подижу куће и на више спратова. Горњи спратови најпре су служили за потребе робова, а после су издавани и под кирију.

Најлепши украс куће биле су слике на зидовима, који су били подељени на поља украшена орнаментима, мотивима из митологије, из живота, природе итд.

Под у старој римској кући прављен је од самлевеног мермера помешаног с кречом и био је ишаран црним и белим каменчићима. У богатијим кућама подови су били од мозаика, с дивно израђеним орнаментима. Било је подова и од мраморних плоча разне боје. Таванице су такође украшаване. Прозори, који су се обично налазили на горњем спрату, затварани су капцима и завесама. За грејање соба служили су камини и нека врста пећи које су се могле преносити. Просторије су осветљаване лампама од земље или месинга, које су се састојале од посуде за уље и фитиља. Било их је разних облика. И посуђе је било разноврсно.

Намештај у римској кући био је разнолик. Постојале су столице с наслоном за леђа, па столице с наслоном за руке, столице без наслона, клупе итд. Најлепши столови имали су плоче израђене од цитрова дрвета, врсте чемпреса који расте на обронцима планине Атласа. То је дрво мирисало на лимун, а било је веома скупо.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

НЕКАД И САД

У време старог Рима мапе су чуване као што се данас чува, рецимо, атомско оружје, а у неку руку и из сличних разлога. Тачне мапе путева и

лука биле су веома ретке, а копирање таквих мапа сматрало се издајом. Међутим, данас се географским картама може служити свако, почев од детета у основној школи па до одраслих, кад се год за то укаже потреба.

ФОКЕ ПРОТИВ ПОДМОРНИЦА

Тек сада се дознаје да је шведска морнарица за време Другог светског рата покушавала да „обучи“ неколико фока за лов на подморнице. За реп ових животиња привезиван је мали торпедо и фоке су се училе да сматрају подморницу за велику рибу коју треба да гоне. Опит није дао никакве резултате, јер су фоке редовно успевале да побегну испод контроле својих инструктора.

БАНАНЕ — ИЗВОР ТОПЛОТЕ

Познато је да воће, ако у великим количинама лежи у затвореном простору, ствара топлоту само од себе. Али, ниједна врста воћа не производи толику топлоту као банана. Стручњак једне француске огледне станице утврдио је да банане само у току три дана могу да повисе температуру изнад 50 степени. Ако се на ово не би обратила пажња, банане би се за време дугог путовања напросто „скувале”. Оне се беру зелене, и то у свако доба године, те важе као „воће сваке сезоне”, а и пакују се на специјалан начин. У новије време, бродови који служе за пренос банана снабдевени су апаратима за хлађење.

ПРОПАСТ ЗБОГ РУНА

Сувише густа вуна може да буде кобна по овцу, као што је то случај на чилеанским фармама код Магелановог Мореуза. За време јаких киша вуна код оваца постане толико влажна и тешка г животиња, ако

само легне, више не може да се подигне на ноге. Тако остане да лежи док је неко не спасе... или док не угине.

ОН ЈЕ ОТКРИО нови свет боја

Корачао је преко недавно покошене ливаде и наједном стао крај стога сена. Јер, стог није био обична гомила сена, већ купа злата протканог аметистом. Похитао је кући, зграбио платно, боје и четкице и журно се вратио на ливаду. Али, гле! Стог више није био златан. Сада је наранџаст, а сенке боје аметиста постале су љубичасте.

Клод Моне — јер то је био тај пионир импресионизма — предано је сликао један час. Тада је морао да прекине рад, јер је стог постао ружичаст, а љубичасте сенке биле су сад пурпурне. Да би завршио започету слику, Моне је петнаест дана морао да долази на ливаду, увек у одређени час.

Годинама је тај стог сена стајао на ливади. Сељак чија је ливада била оставио га је недирнутог да би Моне могао да га слика још једанпут, а затим трећи, четврти и ко зна по који пут, у различито доба дана и у сва четири годишња доба. Петнаест слика тога стога чувају се данас у разним музејима и уметничким галеријама широм света.

Приликом једне посете Руану, открио је Моне једну исто толико привлачну тему. Пролазећи испред катедрале, подигао је поглед и осетио како му дах стаје. Та поносита средњовековна грађевина, са својим готским звоницима и торњевима, горела је пламеном боја. Моне је успео да наговори неког дућанџију да му изда под најам један излог који је гледао на катедралу. Наредне две године он је, седећи у том излогу, сликао као помахнитао. Резултат тог двогодишњег рада био је — ново поглавље у историји сликарства и двадесет слика катедрале у Руану, рађених у двадесет различитих часова у току једног дана. Сат за сатом, из дана у дан, сликао је без престанка, мењајући

платна на штафелају кад год би се променила светлост која је обавијала катедралу. Више но иједан уметник пре њега. Моне је показао да је светлост највећи сликар.

Ако станете близу једне од тих слика, учиниће вам се да гледате обојену и замрљану глазуру на каквој торти. Отступите ли мало, имаћете утисак да је пред вама нека неодређена слика чије боје потсећају на здробљене драгуље. Удаљите се још више, и одједном ће се појавити блистава фасада катедрале са својим луковима и високим торњевима. „Сликање у серијама” се наставило. После катедрале у Руану, Моне је сликао Сену у разним часовима дана, затим Темзу, па Венецију и, готово бескрајно много пута, рибњак у свом врту покривен воденим криновима. И свака варијација, свака од тих слика, је свежа, потпуно нова.

Моне је толико осећао боје да су његови пријатељи говорили да он нема очи, већ праве призме. Многи су сматрали да је његово чуло вида било нешто изузетно, друкчије но код осталих људи. Уметници који су сликали у његовој близини за време густих лондонских магли често би га чули како каже, петнаест минута пре но што би они приметили икакву промену: „Аха! Сунце нам се враћа!” Осећао је боје и онда кад то није желео. Кад му је умрла жена коју је необично волео, бризнуо је у плач и излетео из собе због тога што су његове очи, приковане за лице преминуле, аутоматски почеле да бележе промену боја коју је смрт доносила.

Било је дана кад Моне и његова жена, чија га је смрт толико погодила, буквално нису имали шта да једу. Понекад је само успевао да прода коју од својих слика, и то за свега неколико десетина франака. Једном је, у очајању, покушао да се убије.

Признање је долазило споро. Био је већ средовечан човек кад је успео да приреди прву изложбу. А тада је морала да се умеша полиција како би спречила „љубитеље уметности” да врховима кишобрана и штапова не избуше изложена платна. Касније, кад је известан број слика Монеа и других импресиониста био завештан француским музејима, чланови Института, највише културне установе у земљи, преклињали су владу да не прими „то ђубре”.

Понекад је Монеу полазило за руком да у замену за неку од својих слика добије у ресторанима — ручак. Ипак, доживео је да види да су ти ресторани постали славни због тога што су по њиховим зидовима висиле — његове слике. Кад је, најзад, стигло признање, цене његових слика попеле су се до вртоглавих висина. Али, човек који је упознао најгорчу сиротињу није марио за новац. Остао је непромењен, величанствено једноставан.

Ипак, саградио је рибњак с воденим криновима и окружио га цвећем и цветним дрвећем. Ту је, мада га је вид већ издавао, провео последње године сликајући цвеће и његово чудесно мењање боја.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

ЧОВЕК, ЛЕПТИР И — СЛАТКИШИ

Може се сматрати да има најосетљивије чуло укуса онај човек који је у стању да осети сласт кад попије чашу воде у

којој је растворен шећер у размери 1:200. Међутим, има лептирова који ће осетити шећер чак и кад је он разблажен са 300.000 делова воде.

ШТА ЈЕДЕ СЛОН?

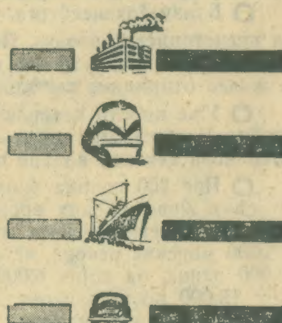
Да би припитомљеног слона приволео на послушност, његов господар се труди да у свему угоди његовој ћуди и да га задовољи храном, у оној количини на коју он строго полаже право. Ево колико износи дневни оброк једног слона: два килограма боба, 9 килограма пиринча или брашна, 70 грама соли и 80 килограма сена, уз неких 180 литара воде. Ту нису урачунате узгредне „посластице”, на првом месту кора дрвећа, коју слон веома радо једе, гулећи је с невероватном спретношћу и са најтањих грančица. Разуме се, ово није храна слона у свим крајевима у којима он живи, већ је узет само један пример, да би се показала количина коју он свакодневно унесе у желудац.

ЛЕДЕНИ БРЕГОВИ СУ МНОГОБРОЈНИЈИ ОВЕ ГОДИНЕ

Овог пролећа ледени брегови који силазе са севера многобројнији су и појавили су се нешто раније него обично. Услед тога бродови из Европе почели су да плове јужним путем још 3 марта, уместо уобичајеног 11 априла. Ледени брег претставља велику опасност за пловидбу, јер је видљиво мање од једне његове шестине, док се остали део налази под водом.

ВИШЕ НЕГО ИКАД РАНИЈЕ

Према извештају Уједињених нација, прошле године су фабрике и рудници у свету произвели више него било које године пре рата. Железнице широм света превезле су двапут већи товар, бродови су

пренели за око две трећине више, а друмовима се кретало двоструко више аутомобила него 1938 године.

КОАТИ као лек

Коати, мали сисари из Јужне и Средње Америке, постали су у неку руку болничко особље у Ан Арбору, у држави Мичиген. Лекари су били забринути због честих суза и невеселих лица у дечјем одељењу ове болнице. Многи мали пацијенти нису хтели чак ни да говоре, што је неповољно утицало на њихово излечење. Лекови нису могли да им поправе расположење, па је управа болнице потражила друго средство: набавила им је животиње да се с њима играју.

Од свих набављених животиња најомиљенији су постали коати. На жицама разапетим изнад болесничких кревета изводили су они читаве акробације, одржавајући равнотежу помоћу својих репова дугих по пола метра. Ова љупка створења вратила су у болесничке собе давно заборављени дечји смех. И лекари су били задовољни, јер се с расположењем враћало и здравље.

Природњаци одавно знају за способност коатија да изводе праве акробатске тачке. У биолошкој станици Баро Колорадо, у зони Панамског Канала, коати по имену Хозе забављао је дуго година особље станице.

Ова животиња, коју понекад називају и коатимунди, има пругаст реп, бледомрку маску око очију и врло дугу њушку, по којој је добила научно име које у преводу значи — носоња. Уз помоћ те своје њушке, лако ископава инсекте и корење, којима се, поред птичјих јаја, воћа, ораха, и гуштерова, углавном храни. Коати је, из гледа, увек гладан. Лови и дању и ноћу, по земљи и по дрвећу. По земљи се креће на четири ноге, а уз дрвеће се вере брзо, као мајмун. Да би доспео до каквог птичјег гнезда или до својих омиљених алмендро-ораха, пење се на висине од тридесетак метара. У међувремену, између два лова, одмара се склупчан, било на земљи или на дрвећу. Кад силази низ дрво, иде главом напред.

Поред Јужне и Средње Америке, коатија има и у јужним државама САД. Тамо он најрадије живи у каменитим пределима, где нема много шума. Женка окоти по четири до шест младунаца у каквој шупљини у стени. Млади коати су тамнији од старијих и пруге на реповима су им видљивије. Одрастао мужјак тежак је између 5 и 12 килограма. Женке су знатно мање. Мужјаци обично живе сами, док се женке и младунци крећу у групама од по десетак-петнаест животиња. Кад коати хоће да промени правац при трчању, он зарије задње ноге у земљу и окреће се око њих као око осовине.

Коати је врло погодан за забављање деце. Питом је, нема никакав мирис, „умива” се после сваког оброка и лако се навикава на чистоћу. Ипак, због своје велике радозналости, често прави штете по кући. Осим тога, потребна му је стална пажња људи. Ако ње нема, цвили жалосно, без престанка. Иначе, није ни од какве користи: чак ни крзно му низашта не може послужити. Али, у болници у Ан Арбору показао се као одличан „лек” за децу. Можда ће га једног дана лекари „преписивати” за растеривање меланхолије код деце: двапут дневно акробација коатија на жици!

МЛАДИ „ОДУШЕВЉЕНИ“

Кад је Народно позориште у Београду добило своју зграду (1869) и почело с редовним претставама, највећа потреба указала се за добрим, правим глумцима. Глумачко особље сачињавали су углавном дилетанти и оно неколико глумаца што их је Јован Ђорђевић довео из Новог Сада. Јован Ђорђевић и Антоније Хаџић били су заслужни и значајни позоришни и културни радници, организатори народног позоришта у Новом Саду и васпитачи наших првих професионалних глумаца. Али о глуми, о кретању и говору глумца на позорници, они су имали своје схватање, које је постало манир за једну готово читаву глумачку генерацију.

КАО РАЗДРАЖЕНИ ТИГАР У КАВЕЗУ

Ондашњи глумци и глумице, прича један савременик, без спреме и без примера на који би се угледали, али млади, одушевљени, чинили су што су од себе могли чинити. Каквих све ту није било, каквих положаја и звања! Занимљиво је да су кројачки и берберски момци били врло способни за љубавнике и „господу из великог света“, трговачки помоћници за хероје и сплеткаре, недовршени ђаци и студенти за типове из народа, за старце. Кројачки момци имали су „жицу за комичаре“.

Јован Ђорђевић и Антоније Хаџић били су људи тихе нарави, па су, можда због тога, упућивали чак и глумце који су играли тиране и убице да своја недела врше тихо, готово у рукавицама. Ни јунаци, усред боја и убојне гужве, нису смели да вичу. Заљубљени су смели тек само слатко да шапућу. Али, кад су се обојица дохватила с позоришним одбором, и у њих ушао као неки бес, они су своја расположења преносили и на глумце. Тако је један који је играо велике јунаке јурио немотивисано по позорници, уз силну вику, „као раздражени тигар по кавезу“. Хаџић је волео, например, „визуелне илузије“. То је на позорници изгледало отприлике овако: глумац који је у неком историском комаду глумио цара Лазара ишао је по позорници као да је утекао из луднице — с круном на глави, с царским плаштом и са скиптром у руци, и то по шумским џомбама, да би нашао згодно место за свој манастир. На примедбе, Хаџић би одговарао: „Па мора се видети да је цар“.

У то време у нашој глумачкој вештини владала су правила такозване вајмарске школе: строго одмерено кретање на позорници, свечано, круто држање, високопаран трагичан тон, без обзира какав је текст. Речи као што су: снага, власт, љутина, мржња, освета изговарале су се јаким или бурним гласом, а речи: срце, љубав, радост, душа — гласом нежним као „свирка флауте“. Да ли такав изговор захтевају осећања, на то се није обраћала пажња.

Међутим, позориште је све више освајало публику, која је нарочито радо гледала комаде из народне историје и народног живота и у њих се уживљавала. После 1841 године, кад су у Београду, у Театру на Ђумруку, даване прве позоришне претставе, било је више покушаја да се да је „театор“. Овде ћемо поменути два таква покушаја, који нам данас изгледају наивни и смешни, али који су у своје време итекако одушевљавали београдску позоришну публику.

„ВИЛА“ ЈЕ УДАРАЛА ЧИЗМАМА КАО „КЊАЖЕСКИ ГАРДИСТИ“

Покретачи позоришних претстава и одушевљени поборници позоришта у старом Београду били су ученици гимназије, лицејци и млађи чиновници, практиканти. И писци позоришних комада ницали су у тој средини. Године 1857 Београд је имао свој први „ђачки театор“, а упоредо с њим радио је и „велики театор“, састављен од лицејаца и млађих чиновника. „Велики театор“ снабдевао се глумачким кадром из ђачког, до те мере да га је сасвим осиромашио, тако да је овај морао да прекине рад.

И у једном и у другом „театору“ проблем су претстављале глумице, па су зато женске улоге у комадима брисане што се год више могло, а млади „оригинални писци“, настојали су да их у својим производима што више избегавају. Али, ни у јуначким комадима није се могло сасвим без женских личности, које су морали тумачити мушкарци. Они су играли виле, царицу Милицу, љубу Милоша Обилића и друге „нуждне женске персоне“. Испод хаљина, белих и дугих, виделе су се чизме, често „нефиксоване“, за гацање по блату. Вила је декламовала, вртела се на позорници и у свом „танком ходу“ ударала чизмама као „књажески гардисти“. Публика се смејала кад би угледала чизме, али је одмах и праштала, јер је вила говорила о старим јунацима и о славној прошлости. Па би онда запевала и неку дирљиву песму, ударајући сама себи такт тешким потковани чизмама.

Женске улоге, дакле, биле су неизбежне и неко је морао да их „изиграва“, а то је био највећи проблем, јер су „актери“ сматрали за највеће понижење ако им се одреди да играју неку женску улогу, па била то и вила Равијојла или царица Милица. На таквом питању могла је да се растури цела дружина, али тада би умешни „директор“ поласкао некоме од свог „глумачког особља“ да је од свих најлепши и тај би се на крају, слаб и ташт, ипак прихватио да буде „женско у театору“.

Што се тиче маскирања, и ту је у дружини постојао мајстор који је умео да белилом, руменилом од цвекле, гаром и сличним „помадама“ просто изобличи актерово лице. Од вуне из распараних душека, црне и беле, прављени су бркови и брада, лепљени ћиришем, али сигурно од неке слабе врсте, јер се дешавало војну кад се опраштао од своје верне љубе и одлазио у бој да му при пољупцу отпадне брада, или да се пола брка залепи за њен образ. Тада би неко из гледалишта довикнуо да је то аманет који српски витез оставља својој верној љуби, и — разлегао би се смех. Међутим, упркос томе, и глумци и публика уживљавали су се у оно што се дешавало на позорници. То лепо показује и следећи пример.

„ВУКАШИН ЈЕ ХТЕО ИСТИНСКИ ДА УБИЈЕ ЦАРА УРОША“

У београдском „Великом театору“ (1860 године) у пивари коју је саградила књегиња Љубица, давао се комад „Смрт цара Уроша“. Глумац који је играо краља Вукашина тако је озбиљно схватио своју улогу да је истински хтео да убије онога који је играо цара Уроша. Краља Вукашина играо је неки Мита Пупче, а цара Уроша Димитрије Бантић, обојица практиканти. „Бантић је испочетка врдао да га луди Пупче не пробурази, али кад је видео да је Мита сасвим луд, он побегне иза кулиса. Мита с голим мачем за њим. Бантић у невољи угледа отворен прозор, па иако је овај био доста високо над калдрмом, скочи кроз прозор. Мита за њим“. И сад настаде трка кроз Београд: Бантић као цар с круном на глави, а Мита с калпаком и мачем јури да га стигне. То је трајало све док их један патролџија, варошки стражар, није ухватио чак негде на Теразијама.

То су биле „драматичне сцене“, које су се, ван онога што је прописивао позоришни комад, дешавале на самој позорници, међу „уживљеним“ и ватреним глумцима. Али, сличних сцена било је још више у гледалишту. Уживљавала се и публика. Оно што се збивало пред њом, на позорници, она је често сматрала стварношћу, нарочито у јуначким комадима где су се тукли Срби и Турци. Па и кнез Милош у свом крагујевачком театру, коме је био „директор“ Јоаким Вујић, није волео да Срби гину од Турака, ни на позорници. У једном комаду, на крају чина, Турчин је мачем пробуразио неког српског војводу и завеса се спустила. Кнез Милош је наредио да се завеса дигне и да српски војвода убије Турчина . . .

У „Великом београдском театру“ у пивари, дилетанти су 1862 приказивали јуначки комад „Црногорци“, који је написао Стојан Новаковић, тада још лицејац. „Црногорци и Турци на бини беху врло верно маскирани и одевени. То, и жива игра на бини, учинише да се један прави Црногорац, који се десио у партеру за стајање, све више заборављао да је у позоришту, и кад се на позорници побише Турци и Црногорци, овај из партера само кликну: „Ха, божа ми вјера, нећете без мене!“ Па исука некакву хanџарину и стаде скакати преко публике, прескочи преко оркестра па јурну на позорницу, и да му неколико глумаца не отеше хanџар из руке он би без икакве шале „посјека“ све оне који изигравају Турке“.

Због тога је и онај што је спуштао завесу морао често да будно пази на расположење у гледалишту, да је у критичном тренутку хитро спусти, а глумце опомене на приправност...

Зоолошки парадокс

У једном од јужноафричких резервата зебре су се последњих година јако намножиле, тако да њихов из дана у дан све већи број постаје озбиљан проблем.

За разлику од Аустралије, Африка је веома богата дивљим животињама, нарочито лавовима, тим највећим непријатељима зебри и антилопа. С обзиром на то, проблем изгледа једноставан. Да би се зебре проредиле, најједноставније би било пустити у резерват неколико лавова. Али, баш у овом резервату и његовој околини лавова је из године у годину бивало све мање, тако да их данас уопште нема.

Хватање ових великих звери захтева добро опремљену експедицију, што је скопчано са огромним материјалним издацима. Због тога је управа резервата решила да купи лавове у зоолошким вртовима Западне Немачке, јер је њихова продајна цена нижа од цене дивљих лавова.

— Каква је то бесмислица? — зачудиће се читаоци. — Зар је могућно да лавови ухваћени у Африци и пребачени у Немачку буду јевтинији после свих тих путешествија? Или је, можда, сопственик каквог немачког путујућег циркуса пао под стечај па у бесцење распродаје свој живи инвентар?

Овај зоолошки парадокс резултат је успеха франкфуртског зоолошког врта у размножавању и одгајивању дивљих животиња у заробљеништву. Одгајити лавове у кавезу знатно је јевтиније него опремити експедицију за хватање дивљих лавова.

У АМАДИАХУ, ГЛАВНОМ ГРАДУ...

У Амадиаху, главном граду индиске покрајине Бопал, постојала је некад на далеко чувена академија, чије је гесло гласило: „Учитељи и ученици треба много да мисле, мало да пишу, а што мање да говоре“.

Када је један чувени мудрац чуо да у академији постоји упражњено место, одмах је отпутовао у Амадиах и старешини упутио цедуљицу на којој је писало: „Молим постављење на упражњено место“.

Међутим, само сат-два пре но што је он стигао, то место било је попуњено.

Старешина је дуго размишљао како мудрацу, без много непотребних речи и објашњавања, да саопшти ту непријатну вест. Најзад је наредио да му донесу један пехар и да га до врха напуне племенитим вином, тако да ниједна кап више не може да стане у њега. Онда је рекао да уведу мудраца.

Кад гост уђе, старешина му ћутке, суморна лица, показа препун пехар. Мудрац, који је одмах схватио смисао те симболике, замисли се како — опет без речи — да докаже старешини да један прекобројан учитељ, ако је способан, неће академији бити на одмет.

Размишљајући о томе, мудрац спази на старешинином столу неколико ружа, а поред њих две-три опале латице. Он узе једну и тако је пажљиво и полагано стави на вино да се ниједна кап течности не просу.

Тако духовит, неизречен, одговор прибави мудрацу признање старешине и осталих, па га и мимо правила, као прекобројног, примише у академију за учитеља.

Лудак океана

Немац Ханс Линдеман, који је превазишао подвиг доктора Бомбара препловивши Атлантски Океан у малом речном кајаку за свега 72 дана, објавио је недавно своје мемоаре. Кад је пошао на ово путовање, 20 октобра 1955, он је био тежак 90 килограма. Кад је стигао на Антиле, 31 децембра исте године, једва је могао да се креће и личио је на авет. Имао је једва 60 килограма. Тамо су га дочекали с дивљењем и прозвали га — лудак океана.

У току своје одисеје, др Линдеман је превалио око 5.400 километара. Све време је путовао у чамцу дугом пет метара, с троугаоним једром великим три квадратна метра. Заједно

са својим усамљеним путником, храном и свим инструментима, бродић је био тежак 200 килограма. Орахова љуска на таласима високим као планине! Није онда чудо што су се Шпанци на Канарским Острвима потсмевали смелом путнику, тврдећи да ће се вратити за дан-два, а најдаље за недељу дана. Па ипак, он је био убеђен да ће успети. Још као дете открио је колика је немоћ џиновског слона према мајушној буви.

— Моја слабост и безначајност — пише Линдеман у свом дневнику — била је тајна моје снаге!

Зашто одлазе – а зашто се враћају...

У животу птица једна од најзанимљивијих појава је њихово сељење, које још није разјашњено, па је разумљиво што га орнитолози прате с највећом пажњом. Зашто настају ови поласци и ови повраци готово у исто време сваке године? Откуд извесна заједничка птичја кретања?

У Француској постоји десетак центара за прстеновање птица, од којих је острво Уесан, због погодне климе, прво на листи. Оно за поједине птице претставља последње одмориште на путу преко океана, а осталима служи и као зимско боравиште. Научници из овог центра дошли су, захваљујући методу прстеновања птица, до занимљивих открића.

Откуд појава да читаву једну област поседне птичја врста која се ту досад никад није сретала, док на неком другом месту потпуно ишчезава друга врста? Да би се ово разјаснило, постоји, како сматрају научници, само једно сигурно средство: да се прате та померања — прстеновањем птица.

ЗАХВАЉУЈУЋИ ПРСТЕНОВАЊУ...

Овај наизглед једноставан начин није тако давно пронађен. Први га је применио Данац Кристијан Мортенсон. Довољно је ухваћеној птици причврстити за ногу алуминијумски прстен са урезаним редним бројем, местом прстеновања, датумом, именом птице, тј. њеном врстом и полом, околностима под којима је ухваћена и, најзад, с њеном старошћу. Ово се мора извести врло обазриво, нарочито кад се прстеновање врши још у гнезду, на птићима. Понекад се то гнездо налази на врху високог дрвета, или је скривено у густом шипражју и грању. Па ни са одраслим птицама посао није нимало лак. Потребне су специјалне замке и мреже за њихово хватање без озлеђивања. То могу да раде само нарочите птичје станице, са стручњацима који ће ову процедуру заробљавања птица и њиховог поновног пуштања извести тако да она буде без икаквих лоших последица по птице.

Кад се тако прстенована птица доцније нађе, улови или на који други начин доспе до станице, стручњаци су у стању да изведу разне, по науку корисне закључке. Размак између места где је прстен стављен и места где је птица ухваћена веома је различит и иде од неколико стотина метара до хиљаде километара. Међутим, на тим птичјим путовањима сачува се за науку само мали број обележених примерака. Од крупних птица једва да се касније пронађе 8 до 15 од стотине, док код других, код врабаца например, једва један до два комада.

Захваљујући прстеновању, утврђен је пут којим лете роде. Напуштајући Европу, оне се крећу двама великим путевима. Први води преко Француске, Шпаније и области Гибралтара, с крајњим циљем у Африци. То је пут рода које свијају гнезда западно од немачке реке Везер. У Африци пут се завршава у Судану, у Кенији, у Тангањици и по читавом југоистоку афричког континента. Дванаест хиљада километара раздвајају тако крајњу зону зимског боравишта рода од области где оне легу своје младе. Што се тиче другог пута, њиме се крећу роде које бораве источно од Везера. Оне стижу најпре до Босфора. Многе птице прелете потом мореуз и настављају пут у правој линији, преко Персиског Залива све до Индије. Али, у свом највећем броју, кад стигну на север Сирије, роде нагло заокрену на југозапад и одлазе у Африку.

Кад год то могу, роде искоришћују ваздушне струје, што им умањује напор приликом лета. Као на једрима, оне плове спокојно километрима. Путују искључиво дању.

ЗАНИМЉИВА ПРИЧА

У вези с летом рода, позната је међу орнитолозима следећа истинита прича. Једна рода, некад ухваћена у Пољској, добила је плехану огрлицу са овим натписом: „Haec ciconia ex Polonia" (ова рода долази из Пољске). Пуштена на слободу, рода се наредне године вратила у Пољску, са златном огрлицом на којој су се налазиле утиснуте речи: „India cum donis remittit ciconiam Polonis (Индија са овим даром шаље натраг роду Пољској). Каква необична и лепа међународна размена!

И летови разних других птица помогли су научницима да открију веома давно главне ваздушне струје над европским континентом.

Захваљујући прстеновању птица, долази се и до многих других сазнања. Например, до утврђивања дужине птичјег живота. Један чворак је девет година носио свој прстен, а једна сива чапља пронађена је у Камарги, на југу Француске, после двадесет година. Изненађујућу верност показују поједине птице према месту на коме су легле младе: једна дивља патка рођена у Енглеској носила је своја јаја увек у Пољској; једна ласта, такође из Енглеске, летела је стално у Норвешку да тамо на свет донесе своје младе.

И брачна верност код птица мери се помоћу прстеновања. Уз обичан алуминијумски прстен додаје се неколико прстенова од целулоида у боји, што омогућује научницима да догледом прате птичје летове, њихове одласке и доласке. Соколови и дивљи гусани могу да послуже као пример брачне верности: парови ове врсте птица везују се за читав живот.

Помоћу прстеновања прати се готово непогрешиво и смисао за оријентацију код птица. Поједине од њих имају тај осећај развијен до највеће мере, друге мање, а треће га такорећи уопште немају. Пуштен на педесет километара од свог гнезда, врабац је неспособан да се у њега врати.

Неће бити као данас...

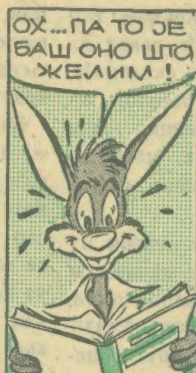
Два америчка стручњака за електронику, Рамо и Вулриџ, недавно су у ревији „Тајм" описали како замишљају кућу будућности. Кров ће бити начичкан сићушним фотоелектричним ћелијама које ће „хватати" сунчеве зраке ради загревања просторија и снабдевања електричном енергијом. Врата и прозори отвараће се на обичан знак руком, а затвараће се аутоматски чим падне прва кап кише. Телевизиски пријемник висиће на зиду као каква слика, крај уређаја за загревање и вентилацију. Радио такође неће заузимати много места, јер ће бити једва нешто мало већи од тениске лопте, а телефон ће имати мали екран на коме ће се видети лик особе с којом се разговара. Домаћице неће проводити много времена у кухињи, јер ће у модерним пећима печење бити готово за свега два минута. Ултразвуци ће прати судове, рубље и хаљине без воде и сапуна. А светлост? Сијалица и уопште светиљки неће бити: ноћу ће зидови и таваница зрачити пријатну светлост, оне боје какву желимо. Бочице с неком ружичастом течношћу стерилизоваће ваздух, убијајући микробе...

„СЛАТКА" ДУЖНОСТ

Једна британска фабрика чоколаде недавно је позвала 12 хиљада ученика разних школа да учествују у опитима кушања слаткиша. Сваки кушач „мораће" да проба извесну количину производа од чоколаде од којих му фабрика шаље по једну кутију сваког месеца. После шест месеци он ће имати да попуни један формулар. Ови опити, који ће трајати укупно 18 месеци, треба да омогуће фабрици да упозна кроз одговоре на добро простудирана питања, какве слаткише највише воле млади британски потрошачи.

Волт Дизни
ДУШКО ДУГОУШКО
И ДРУГИ ДОБРИ И РЂАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ

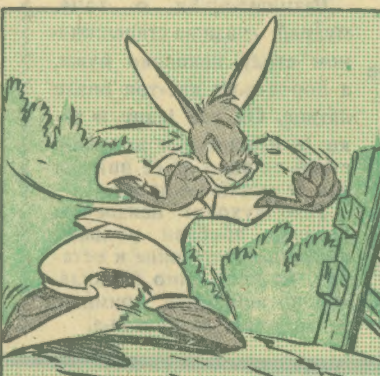

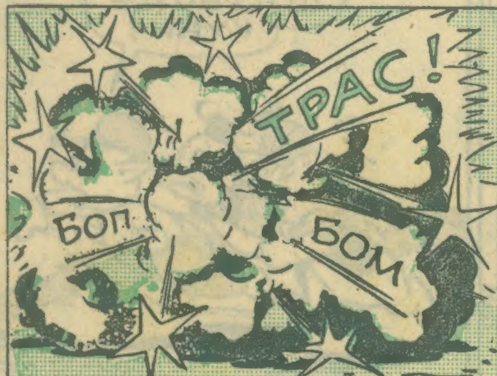

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

ХРАМ ЗЛАТНОГ ЦВЕЋА

У Харипунксају, у Сијаму, налази се велелепан храм познат под именом „Храм златног цвећа". Средства за подизање храма дале су хиљаду сијамских жена, приложивши по један цвет израђен од чистог злата, какви се носе као украс за косу.

ПАРАДАЈЗ — РЕКОРДЕР

Ана Коста из Лос Анђелоса, у Калифорнији, одгајила је стабљику парадајза

која је у једној сезони донела 1300 плодова.

СВИ ЗУБНИ ЛЕКАРИ

Доктор Ањело Кинигела из Кинтела, у Америци, вршио је праксу зубног лекара пуних 55 година. Његових седам синова су такође зубни лекари, као и његова четири брата, три унука, зет, шурак и два синовца.

НЕОДЛУЧАН ВЛАДАР

Краљ Камбоџе Чеј Чета IV (1655—1725) четири пута одрицао се престола и одлазио у манастир у намери да се закалуђери, али би се сваки пут предомислио и свргавао с престола свог наследника.

СЦИПИОНОВО ПАМЋЕЊЕ

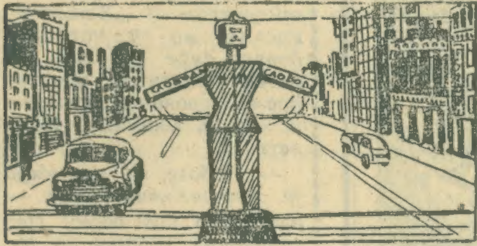

Сципион Африканац (235 — 184), познати римски војсковођа, знао је по имену сваког грађанина града Рима.

РОБОТ-САОБРАЋАЈАЦ

Недавно се на једном раскршћу прометних улица у граду Гвадалахари, у Мексику, уместо саобраћајца појавио робот. У овом механичком човеку, високом око два и по метра, налази се мали електрични мотор који покреће његове руке ради заустављања возила или давања сло-

бодног пролаза. Рад робота контролишу из даљине његови конструктори — двојица студената техничког факултета. За ових неколико дана откако обавља своју дужност, овај чудни саобраћајац није начинио ниједну грешку.

★ ★ ★

ЧАМЦИ-КОЛЕВКЕ ЗА СПАСАВАЊЕ

После Другог светског рата, гумени чамци и појасеви за спасавање који се пуне ваздухом постали су неопходан прибор у сваком путничком или војном хидроавиону. Сада је у Енглеској пронађено једно ново средство за спасавање, које има три важне одлике: у њему је бродоломник видљив за авионе, чува га од хладноће и не дозвољава да потоне. Изум је назван ча-

мац-колевка. Уствари, то је двоструки комбинезон који се пуни ваздухом и, изузев лица и руку, штити цело тело. Спољна страна је светлеће жуте боје, која упија околну светлост и одашиље је на све стране. „Колевка" је тако начињена да се може одржавати на води и онда кад су већи таласи. Снабдевена је једним извором светлости који се пали чим она додирне површину воде.

★ ★ ★

СУПЕР-БИЦИКЛ

Свакако да најчуднији бицикл на свету има Чарлс Адам, из Чикага. Од пре три године како је купио нов бицикл он му стално додаје све нове и нове делове. Сада се на њему налазе: сунцобран, мали радио-апарат, упаљач за цигарете и пепељара, петнаест разнобојних сијалица, три звона са пет разних тонова, два огледа-

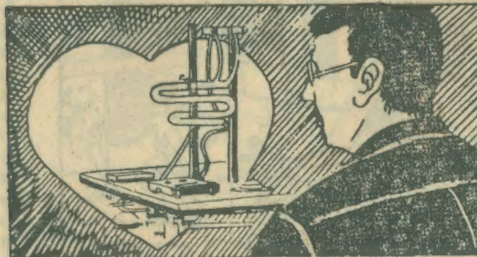

ла, торба за алат, итд. Две електричне батерије дају довољно енергије за радио-апарат и сијалице. На свом супер-бициклу Чарлс Адам свакодневно одлази на посао. Из регистратора за километражу види се да је он за три године превалио преко 15.000 километара.

★ ★ ★

СРЦА СУ ЈЕВТИНИЈА

Вештачко срце, без кога хирург не може да приступи ниједној значајнијој операцији на правом срцу, на артерији или вени, није никаква новост. Вероватно да за читалачку публику није више новост ни то што су неке земље створиле и усавршиле разне типове вештачког срца. Али, многи ће се свакако изненадити кад прочитају да је у Казабланци, под руководством доктора Шевреа, израђено досад најсавршеније од свих срца, које усто и није много скупо — свега два милиона франака. Прво вештачко срце израђено је у Шведској и стајало је 200 милиона

франака. Знатно јевтиније било је „срце из Минеаполиса" — шездесет милиона. Апарат доктора Шевреа, који је израђен од пластичне масе, стакла и другог материјала, има двоструку пумпу с кружном путањом. Чим почне рад, кроз пумпу пролази 2.400 грама крви у минуту, што даје врло мало могућности згрушавању крви и другим незгодама, које се иначе догађају при употреби других типова вештачког срца.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ЗГРАДЕ ОД СИНТЕТИЧКОГ ВЛАКНА

У Америци су, у експерименталне сврхе, прављене зграде од синтетичког влакна и сада се на основу добијених резултата тврди да ће се оне у будућности показати као веома корисне. Поред осталог, оне су са успехом употребљене за смештај радарских инсталација у Канади и на Аљасци. То су, уствари, шатори који се распростру по земљи, а затим се, као балони, надувају ваздухом. Ваздушни притисак је изнутра веома мали и није неугодан за људе који се тамо налазе, али је зато једна оваква зграда у стању да издржи и веома јаке ветрове. Сматра се да ће ово ново влакно имати још једну намену, да замени опруге у аутомобилима. Уместо досадањих металних опруга, на седиштима ће се налазити јастуци напумпани ваздухом, па ће и сама вожња бити удобнија.

ХИЉАДУ МИЉА НА САТ

Према речима Ричарда Виткомба, америчког стручњака за авијацију, кроз десет година ће преко океана летети транспортни авиони брзином од хиљаду миља (око 1.700 км) на час. Ово ће се постићи захваљујући сасвим новом облику авиона будућности. Овакав авион биће у стању да за три сата прелети Атлантик, и то под пуним товаром.

НОВА УРАНОВА РУДА

На Новом Зеланду откривена је једна нова уранова руда. То је кофинит, уранов силикат, који садржи 61 отсто свог драгоценог радиоактивног елемента. Најбогатија уранова руда, уранинит, садржи до 85 отсто урана.

КАКО ПОСТАЈУ ЧУДОВИШТА?

Да би се установило на који начин у природи настају разни монструми, вршени су опити са ембрионима пилета. Ако се за време развијања ембриона на јаје утиче неким хемикалијама, или се оне инјекцијом убаце у јаје, могу се добити пилићи с једним оком или каквим другим недостатком. Један лекар из Конектикета почео је ове опите још 1945 године. Разним утицањима на ембрион и укрштањем ненормалних кокошака, добио је такође разне врсте чудовишта. Неки пилићи били су без репа, други су имали већи или мањи број прстију на ногама од нормалне живине, итд. У појединим случајевима излегли су се сасвим нормални пилићи, који су тек у доцнијим генерацијама дали ненормалне потомке.

НАЈБОЉА ЛЕГУРА ЗА МАГНЕТЕ

У једној америчкој лабораторији начињена је легура која има много јача магнетска својства од свих досадашњих, те ће омогућити израду врло јаких магнета. Та нова легура названа је суперминдер и састављена је од гвожђа, кобалта и ванадијума. Употребом ове легуре снага трансформатора се може повећати за 30 отсто, или му се у тој размери могу смањити димензије. Поред тога, суперминдер добро подноси високе температуре, па се стручњаци надају да ће наћи многоструку примену.

ШАТОРИ БЕЗ КОНОПАЦА

Амерички планинари добили су нове шаторе, који нису тежи од пет килограма, а могу да приме два кревета или четири особе. Иако су без конопаца, могу да издрже и јаке ветрове. Веома се добро затварају, што их чини погодним и за снежне крајеве а намештају се за непуних пет минута.

СВЕЖЕ МЛЕКО СТАРО ГОДИНУ ДАНА

У Енглеској је откривен начин да се млеко веома дуго одржи у свежем стању. Млеко се прво пастеризује, а затим се подвргава дејству ултразвукова. После тога преспе се у један суд, који се потопи у слан раствор, и тамо се замрзне. Сматра се да је овакво млеко погодно за употребу чак и после годину дана.

СИГУРНИЈЕ ЈЕ У ГРАДУ

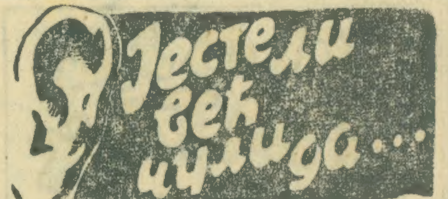
Према мишљењу неких америчких лекара, у граду је много сигурније од атомских честица него на селу или на отвореном пољу. То долази отуда што се између зграда у граду ствара виша температура него у пољима, а како топао ваздух одлази навише он спречава да честице падну на град. У селима је ваздух хладнији и пада к земљи, те се и атомске честице лакше таложе. Сматра се да би се ово одбрамбено дејство могло још и појачати вештачким повишењем температуре ваздуха у граду. То би се постигло на тај начин што би се у свим зградама ложило, а по улицама се палило електрично осветљење у случају атомског напада.

„ВАЗДУШНА ВРАТА"

Према замисли једног проналазача, на радњама и магацинима неће више бити врата која се морају отварати и затварати, већ ће њихову функцију вршити „ваздушна завеса". Ваздух ће струјати озго наниже и поново ће се, са стране, враћати горе. Тај ваздух, који може бити топао или хладан, штитиће унутрашњост радње од уласка спољног ваздуха и прашине. Његова брзина неће бити нарочито велика, јер би иначе био неугодан за оне који улазе и излазе, али ипак довољна да спречи улазак паса и мачака.

АУТОМАТСКИ КОНТРОЛОР ПРУГЕ

Немачке железнице имају једна специјална кола, неку врсту моторне дресине, која „сама" врше преглед пруге. Нарочити електрични уређај на колима аутоматски бележи све неисправности пруге: непрописно растојање шина, недовољно подбијене или слабе прагове и неправилно савијене шине. Кола могу развити брзину од 55 километара на час, али кад врше инспекцију пруге не иду брже од 20 километара.

...по тврђењу једног енглеског економисте, жене су углавном штедљивије од мушкараца. Приликом набавки ствари потребних за домаћинство, жене потроше 30 отсто мање од мушкараца мада купе исту врсту и количину предмета или намирница.

...познато је да су гуске својим гакањем спасле, 387 године пре наше ере, Капитол и Рим од навале Гала.

Међутим, мање је познато да су за чување Капитола постојали нарочити пси који су се баш те ноћи били успавали. Зато су отада па за дуг низ година између храма Младости и Плутоновог храма у Риму у одређени дан у години за казну разапињани живи пси на гранама дрвета зове.

...име источнонемачког града Дрездена долази од старословенске речи „дрезга", што значи шума. Наиме, Дрезден је првобитно био словенско насеље.

...код морских животиња које живе у великим дубинама преовлађују тамне,

нарочито црвене и црне боје. Тако, тамо живе црне рибе и потпуно црни корали.

...заштитне марке на разним занатским, а касније и индустриским производима појавиле су се тек почетком 19 века.

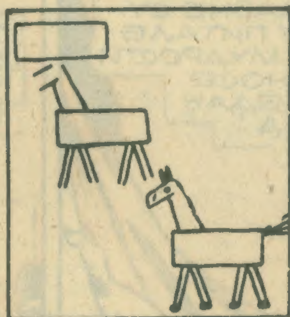
...на Мадагаскару расте једна врста дрвета из фамилије банана која се зове „путниково дрво". Стабло дрвета је право, високо до десет метара, а на врху има лишће с дугачком дршком које је распоређено вертикално као лепеза. Дршка листа веома је проширена при основи, тако да ствара уду-

бљење у коме се скупља вода. Та вода је права благодет за жедне путнике.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

За мале цртаче

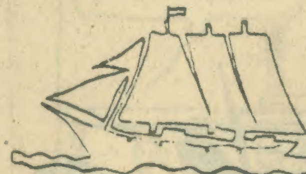
Шест људи и три презимена

Три лекара путују брзим возом Београд-Ниш: др Божић, др Ракић и др Петровић. Ложач, контролор и возовођа у том возу носе та иста три презимена. Др Ракић је родом из Ниша, возовођа је родом из Шапца, а лекар-презимењак возовођин из Београда. Др Петровић је прошлог месеца зарадио тачно 9.602 динара. Возовођа има у џепу, у готовом новцу, тачно трећину суме коју је прошлог месеца зарадио лекар који је, као и он, родом из Младеновца. Божић (онај који није доктор) добар је шахиста; он стално побеђује у шаху свог пријатеља ложача.

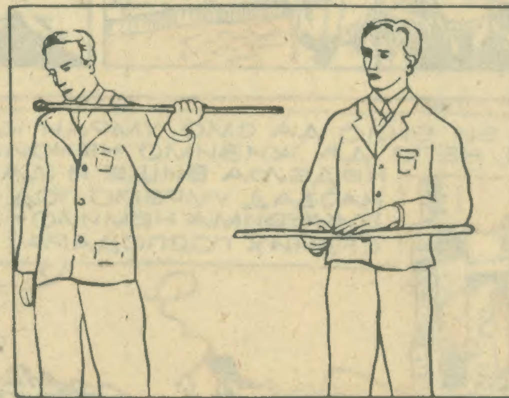
Одговорите сада како се зове контролор!

(Да бисмо решили овај проблем, пођимо од возовође, јер о њему има највише података. Он је из Младеновца, а лекар-његов презимењак из Београда; он се, дакле, не може презивати Ракић, јер је др Ракић из Ниша. Пошто возовођа има у џепу тачно трећину зараде лекара који је родом из Младеновца, а 9.602 није дељиво са три, значи да др Петровић није тај лекар који је родом из Младеновца. Суграђанин возовођин, дакле, није ни др Петровић (што смо сад утврдили), ни др Ракић (за кога нам је речено да је из Ниша), већ само др Божић. Пошто нам је речено да је лекар-презимењак возовођин родом из Београда, то значи да тај возовођин презимењак није ни др Ракић (који је из Ниша), ни др Божић (за кога смо сада утврдили да је из Младеновца), већ само др Петровић. Возовођа се, дакле, зове Петровић. Сад пређимо на ложача: он се не зове Петровић, јер је Петровић возовођа; он није ни Божић, јер против Божића игра шаха. Он се, дакле, зове Ракић. Пошто је возовођа Петровић, а ложач Ракић, контролор се зове Божић).

У једном потезу

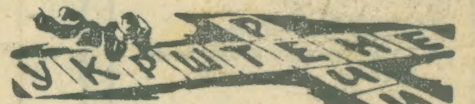
Утакмица за јабуку

Узмите штап и држите га у водоравном положају, с тим да дршка буде удаљена тачно 50 сантиметара од вашег средњег прста (види слику десно). Палац треба да буде испод штапа.

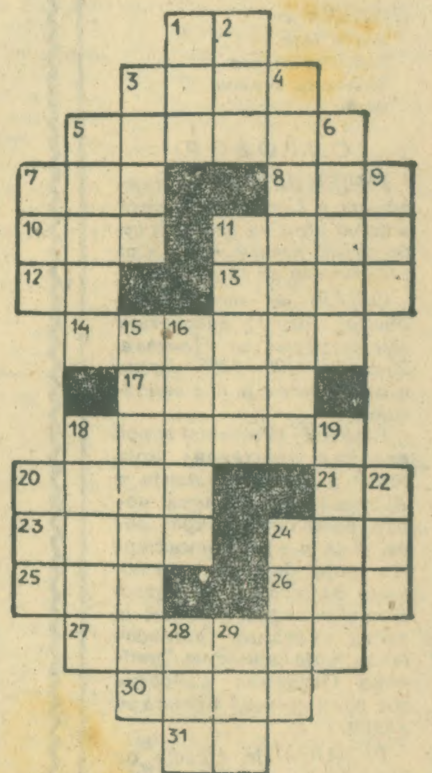
Вештина се састоји у овоме: треба — не мењајући положај прстију — да принесете дршку штапа устима, као да хоћете да је пољубите. Изненадићете се кад видите колико је то тешко. Потребна је дуга вежба да бисте лако могли да доведете штап из положаја на слици десно у положај који је приказан на слици лево.

Кад се такмичите с друговима, можете на врх штапа да набодете јабуку, која ће бити награда за победника.

Водоравно: 1) десна притока Дунава; 3) врста тркачког чамца; 5) тропско воће; 7) мушко име; 8) спрат; 10) наше острво, 11) врста дивље мачке; 12) предметак у сложеницама са значењем „не"; 13) наслага; 14) музички израз за: кратко, збијено, брзо; 17) отплата (множ.); 18) један дан у недељи; 20) новорођенче; 21) скраћеница за потсећање (лат.); 23) државна имовина; 24) прашки фудбалски клуб; 25) срџба, љутња; 26) становник једне балканске државе; 27) предео у области поларне климе обрастао маховином и лишајима; 30) превремени; 31) аутор драме „Кандида".

Усправно: 1) морско купалиште у Истри; 2) град у Далмацији; 3) уображен човек; 4) одељење универзитета; 5) предујам; 6) група коралних острва у Полинезији; 7) језеро у Северној Америци; 9) показна заменица, 11) домаћа животиња; 15) опера од Вердија; 16) наш шаховски интернационални мајстор; 18) десна притока Дунава, извире на Карпатима; 19) мушко име; 20) турска титула; 22) аутор дела „Добра земља"; 24) заједничко име за Остјаке Вогуле и Мађаре; 28) присвојна заменица; 29) доњи део суда.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) пиво; 5) Пикасо; 7) Караш; 8) кс; 10) Игор; 11) цол; 12) Вот; 13) кама; 14) ал; 15) Марин; 16) Анамит; 18) улан; 19) кратер; 21) клика, 22) ел; 24) раја; 25) аге; 26) Ива; 27) онај; 28) ми; 29) опити; 30) ракета; 32) вата.

Усправно: 1) Пирот; 2) Икар; 3) ваш; 4) ос; 5) пагода; 6) окомит; 7) Кива; 9) слан; 11) царине; 13) камата; 15) Малака; 17) Нурија; 19) клавир; 20) регата; 21) Крим; 23) леји; 25) Анита; 27) опет; 29) ока; 31) ав.

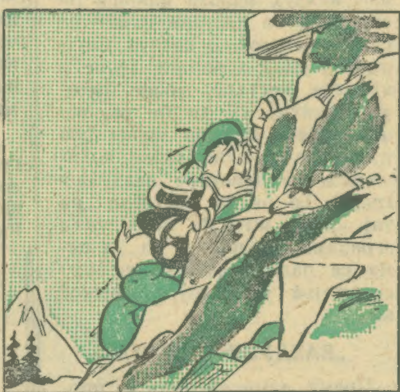

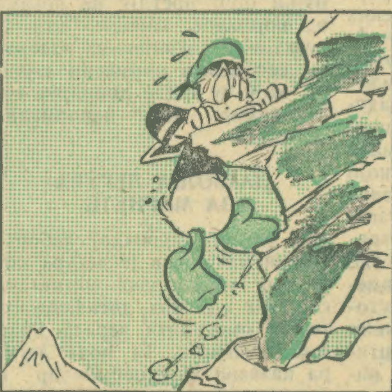

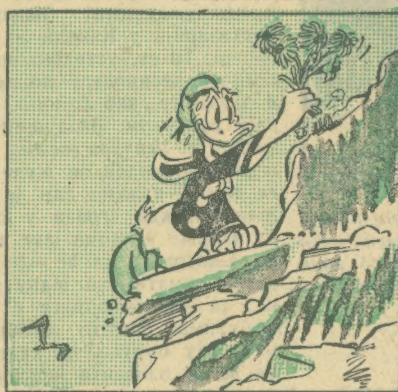

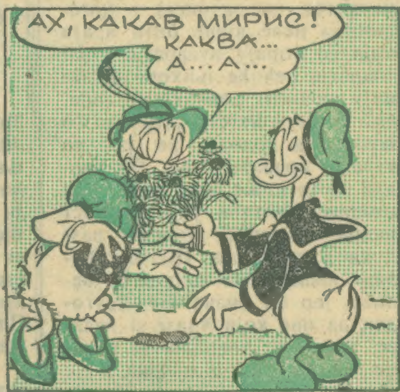

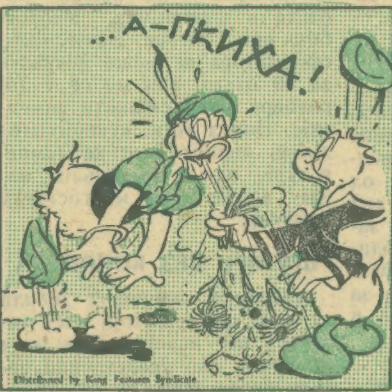

КРОЗ НОВИНАРСКЕ НАОЧАРИ

Паја, који се већ дуже времена бави новинарством, био је одушевљен претставом „Хамлета". Расплет му се нарочито допао: смрт Офелије, убиство Полонија, убиство краља, тровање краљице и, најзад, умирање Хамлета...

— Побогу, — узвикнуо је одушевљени Паја — ала је то био посао! Пет ванредних издања за један дан!

ТЕЖАК ДУЖНИК

— Већ сам изгубио стрпљење, — вели Пери Ждери један од његових поверилаца. — Увек кад дођем да од вас наплатим дуг или нисте код куће, или сте код куће а немате пара.

— Сасвим природно, — одговори му Пера Ждера. — Кад имам пара шта ћу код куће?

ПОВЛАЧИ ПРИЗНАЊЕ

— Признајете ли да сте криви? — пита судија Шиљу, који одговара зато што је ошамарио једног пролазника.

— Не, — одлучно ће Шиља. — После одбране свог адвоката, убеђен сам да сам невин као новорођенче.

Који је ОДГОВОР тачан

РИДЕМШНЕРИ је:
- назив за једну врсту досељеника
- део обуће
- приобални брод
- врста гусара

ОЖАЉ је:
- село
- пољопривредна алатка
- висораван
- стара забавна игра

ВАРАН је:
- средњевековни писац
- хроника
- врста поврћа
- животиња
- планина

РУБАИЈА је:
- колач
- врста песме
- име
- град

ПРЕСЛО је:
- старо јело
- народна алатка
- геолошки термин
- цвеће

ОДГОВОР:

РИДЕМШНЕРИ су досељеници у Северну Америку који не могу да плате за себе подвоз новцем, па су због тога морали да га одраде.

ОЖАЉ је висораван у Рашкој, око 15 километара североисточно од Пљеваља. Висок је 1190—1255 метара и већим делом је под вегетацијом.

ВАРАН (Varanus) је род великих гуштерова који живе у Африци, Азији и Аустралији. Нилски варан радо борави крај воде. Има и пустињских врста које достижу величину до један и по метар. Највећи познати варан је врста Varanus komodoensis, која живи на Сундским Острвима и достиже величину од преко три метра.

РУБАИЈА је строфа од четири стиха који се разликују међу собом. Нарочито је била у употреби код персиских песника старих времена.

ПРЕСЛО, преслон, је дубок и широк планински превој са стрмим странама.

Пустоловине Малога Џонија
МОРНАРА ТОМАТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ-ЛИНА

ЈА НИСАМ БЕЗ УТИЦАЈА У СВОМ РОДНОМ ГРАДУ... МОЛИО САМ ДА БУДЕТЕ ОСЛОБОЂЕНИ, АЛИ КАТОН ЈЕ УПОРАН... ОН ЗАХТЕВА ДА ВИ, КАО ШПИЈУНИ, БУДЕТЕ ОСУЂЕНИ НА СМРТ...

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд Македонска 31 — Тек. рач. бр. 101 1-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.